

Prof. dr. rer. pol. Fritz SACK
Hamburgo universitetas, Kriminologinių
socialinių tyrimų institutas
Allende-Platz 1, DE-20146 Hamburg
Saugumo ir prevencijos tyrimų institutas
Von-Melle-Park 5, DE-20146 Hamburg
Tel. (+49) 040 42838 5305
Faks. (+49) 040 42838 5307
El. p. *sack@uni-hamburg.de*

BAUDŽIAMASIS POPULIZMAS ŠIUOLAIKINĖSE VISUOMENĖSE¹

Straipsnyje analizuojamas baudžiamasis populizmas – jo samprata, požymiai ir gilesnių tyrimų poreikis. Remiamasi D. Garlando knyga „Kontrolės kultūra“ ir kitais autoriaus darbais, kuriuose analizuojami baudžiamumo ir požiūrio į kriminalinį baudimą kaitos procesai Vakarų visuomenėse. Autoriaus nuomone, šiuos procesus būtina pastebėti, suvokti ir įvertinti.

ĮŽANGA

Mano supratimo rėmai

Pagrindinis mano skaityto pranešimo ir šio jo pagrindu parengto straipsnio tikslas yra paplėsti ir pagilinti tradicines kriminologijos akiračio ribas bei paremti, pavadinkim, „transgresyvią kriminologiją“. Nors pati kriminologijos disciplina didžiuojasi savo tarpdiscipliniškumu, ji galėtų gauti naudos šiek tiek drąsiau sko-

¹ Straipsnis parengtas pranešimo, skaityto tarptautinėje konferencijoje „Tarpdiscipliniškos kriminologijos studijos: patirtis ir perspektyvos“, kurią organizavo Teisės institutas ir Vilniaus universitetas, vykusioje Vilniuje, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijoje, 2008 m. gegužės 9–10 d., pagal „Tarpkryptinių plečiamųjų kriminologijos studijų Vilniaus universitete“ projektą, pagrindu (plačiau žr. www.krimstud.vu.lt). Iš anglų kalbos vertė Teisės instituto Kriminologinių tyrimų skyriaus mokslo jaunesnioji darbuotoja *Margarita Dobrynina* (vyr. red. *pastaba*). Straipsnio autoriaus ir žurnalo redakcijos vardu už vertingas pastabas ir pasiūlymus šio straipsnio variantui lietuvių kalba nuoširdžiai dėkojame Teisės instituto Kriminologinių tyrimų skyriaus mokslo darbuotojai dr. *Aušrai Pocienei* ir Baudžiamosios justicijos tyrimų skyriaus vedėjui, vyresniajam mokslo darbuotojui dr. *Skirmantui Bikeliui*.

lindamasi patirtį iš kitų disciplinų ir perspektyvų negu apsiribodama įprasta mūsų srities praktika. Mūsų srities mokslams būdingas tarpdiscipliniškumas neįmanomas toms disciplinoms, kurių tyrimo objektas yra individas ir visiškai nėra užsimenama apie kolektyvinius ir socialinius darinius. Ši mokslinė strategija apsiriboja moksliniu bendradarbiavimu su biologija, psichologija ir kai kuriomis sociologijos šakomis, kurios operuoja individo lygmenyje. Tuo tarpu kitos disciplinos, tokios kaip geografija, istorija, kultūros mokslai, kurių indėlis į mūsų žinojimą išties didelis, neturi plačiau pripažįstamos reikšmės kriminologijoje.

Perspektyva, kurią norėčiau pristatyti ir pasiūlyti šiame straipsnyje – tai sociologijos dalis, kuri buvo labiausiai diskutuojama jos kūrimosi laikotarpiu. Visų pirma, derėtų paminėti *Karlą Marksą*, kuris iki šiol laikomas vienu žymiausių sociologijos pirmtakų, nepaisant to, kad jo pristatoma mokykla apėmė visą humanitarinių mokslų sritį, ypač ekonomikos mokslą. Kartu reikėtų paminėti žymųjį prancūzų sociologą *Emilį Durkheimą* ir, be abejo, vokiečių *Maksą Vėberį*. Visus šiuos mokslininkus, nepaisant jų skirtingų teorinių požiūrių, sieja bendras bruožas – kolektyvinė orientacija kaip analitinis pagrindas nagrinėjant visuomenę ir jos socialinius ryšius. Be to, reikėtų atkreipti dėmesį, kad didieji sociologijos protėviai, ypač *E. Durkheimas*, nusikaltimus (angl. *crime*)² ir jų kontrolę laikė pagrindiniu savo analizės objektu bei priemone.

Mano manymu, sociologijoje susidomėjimas socialine teorija, nukreipta į visuomenės lygmenį, atgyja bei įgauna vis daugiau galios. Kokioje visuomenėje mes gyvename? Kokios yra vyraujančios modernios ar postmodernios visuomenės charakteristikos? Šia tema daug diskutuojama, siūlomi įvairūs variantai, pavyzdžiui, „postfordistinė“, „kapitalistinė“, „industrinė“, „žinojimo“, „rinkos“, „neoliberali“, „saugumo“, „vartojimo“, „daugiafunkcinė“ ir t. t.; visuomenės pristatomos ir mokslo rinkos kontekste. Nesunku prisiminti mokslininkus, besivadovaujančius šiomis idėjomis: *Z. Baumanas*, *A. Giddensas*, *P. Bourdieu*, *J. Habermasas*, *N. Luhmannas*, *C. Offe* ir kiti. Mano įsitikinimu, kriminologija turi prisijungti prie šios teorinės orientacijos, jeigu nori pateikti rimtas ir pagrįstas išvalgas bei interpretacijas apie savo pačios tyrimų dalyką ir studijų lauką. Tačiau tai nereiškia, kad turi būti pradėta nauja studijų kryptis. Tiesiog reiktų

² Šiuo atveju „*crime*“ (anglų kalba – vienaskaita) būtų galima versti ir kaip „nusikalstamumas“, ir kaip „nusikaltimas“, ir kaip „nusikaltimai“. Nuo to, kaip bus išverstas šis žodis, priklauso požiūris į nusikaltimų visumą. Čia ir toliau šis žodis verčiamas kaip „nusikaltimai“, siekiant nevertoti kritiniame kriminologijos diskurse vengiamos „nusikalstamumo“ sąvokos (*vyr. red. pastaba*).

grįžti prie tų mokslinių interesų ir tyrimų, kurie buvo ir anksčiau, ir, tiesą sakant, turėjo didelę reikšmę jau disciplinos istorinėse ištakose, kurioms pradžia davė ir tolimesnį postūmį suteikė, – priešingai tradiciniam manymui, – anaiptol ne itališkoji *C. Lombrozo* ir jo pasekėjų biologinė mokykla.³ Tai buvo moraliniai statistikai, kurie XIX a. viduryje ėmėsi mokslinės nusikaltimų analizės. Geriausiai iš jų žinomi – belgų mokslininkas *A. Quetelet* ir baltų mokslininkas *A. K. van Öttingenas*.⁴ „Analizės vienetais“ jie pasirinko ištisas visuomenes ar jų dalis, geografines, industrines, religines ir kitas „kolektyvines“ visumas. Kiti bei vėlesni mokslininkai taip pat galėtų būti paminėti, prisimenant šią kriminologijos kryptį. Pakanka prisiminti žymųjį olandų kriminologo *W. A. Bongerio* darbą (1905/1916), kuriame jis atliko išsamų tyrimą apie nusikaltimus ir ekonomines sąlygas, pasirodžiusį daugiau nei prieš 100 metų ir susilaukusį Amsterdamo universiteto apdovanojimo. *R. Reineris* (2007) panaudojo *W. A. Bongerio* studiją, argumentuodamas dėl politinės ekonomikos grąžinimo į kriminologiją, kaip vieną geriausių tokio pobūdžio tyrimų pavyzdžių, kokių mūsų disciplinai šiuo metu ir kuo skubiau labai reikia.

Gerai žinoma, kad didžiąją dalį kriminologijos istorijos užima nusikaltimų priežasčių paieška – ir tai tebėra prestižiškiausia ir labiausiai pripažinta šios disciplinos užduotis. Tačiau aš neketinu skirti dar vieno skyriaus šioms bevaisėms ir klaidingoms pastangoms. Iš tiesų, galime išvelgti atvirkštinių ryšių tarp sunaudojamos energijos šiam tikslui pasiekti ir galutinio rezultato, kurį šis tyrinėjimas pateikė nuo pat disciplinos atsiradimo pradžios.

Taigi tai, į ką aš ketinu sutelkti dėmesį, susiję su visuomenės ir valstybės reakcijomis į nusikaltimus. Gerai žinoma, kad šis esminis klausimas sukėlė paradigmines permainas kriminologijoje XX a. septintojo dešimtmečio pradžioje ir yra artimai susijęs su nauja sociologijos mokslininkų karta, kuri analizavo nusikaltimus ir socialinę kontrolę. *H. S. Bekeris*, *E. Lementas* ir *D. Matza* buvo vieni žinomiausių to laikotarpio mokslininkų, akcentavusių būtinybę kriminologijai kvestionuoti nusikaltimų apibrėžimus, jų „kūrimą“ ir „konstravimą“. „Nusikaltimas“ nėra „natūrali“ ontologinė duotybė, ji turi būti apibrėžta, „paženklinta“ asmenų ir institucijų, įgaliotų ir „licencijuotų“ tai daryti. Vadinamoji konstrukcionistinė

³ *A. Lindesmitho* ir *Y. Levino* (1937) iniciatyva – įprastą vadovėlių apie kriminologijos istoriją pavadinti istorija apie „Lombrozo mitą“ – buvo visiškai pateisinta.

⁴ *Alexander Konstantin von Öttingen* (1827–1905) liuteronų teologas, socialinės etikos mąstytojas, Tartu universiteto profesorius, gimęs Visusti (Estijoje) (*vyr. red. pastaba*).

perspektyva tapo vyraujančia prieiga nusikaltimo ir deviacijos analizėje. Kriminalizacijos procesas skirtinguose lygiuose atvėrė naujų kriminologinių tyrimų lauką ir tipus bei skatino daugybę istorinių tyrimų apie baudžiamosios teisės vaidmenį ir funkcionavimą, atsižvelgiant į socialinį stabilumą bei pokyčius.

Mano argumentų eiliškumas

Toliau nagrinėju tris temas:

- a) pradėdama nuo kelių komentarų apie pasirinktą temą, ypač dėl „populizmo“ sąvokos santykio su nusikaltimais ir baudžiamąja politika, – tai sudarė esminius Vilniuje vykusios konferencijos politinius, institucinius, disciplininius ir mokslinius rėmus;
- b) antroje dalyje akcentuoju tai, kokie specifiniai kriterijai naudojami, norint nustatyti populistines priemones ir metodus nusikaltimų kontrolės ir kovos su nusikaltimais srityje;
- c) galiausiai, nagrinėju metodologinius ir empirinius kriminologinio tyrimo, klausimus baudžiamosios politikos srityje.

BAUDŽIAMOJO POPULIZMO SAMPRATA

Baudžiamajo populizmo sąvoka plačiai naudojama, siekiant apibūdinti augančią griežtesnio baudimo (angl. *punitive*) tendenciją baudžiamajoje politikoje. Ji reiškia ir akcentuoja beprecedentį griežto teisingumo ir „įstatymo bei tvarkos“ politikos išplitimą, prieštaraujantį beveik šimtmetį dominavusiai baudžiamosios politikos struktūrai.

Pažymėtina keletas publikacijų ir studijų, kurios analizavo tai, kas dramatiškai vadinama „baudžiamumo posūkiu“ (angl. *punitive turn*). Viena žymiausių ir išsamiausių – tai *D. Garlando* knyga „Kontrolės kultūra“, pasirodžiusi beveik prieš 10 metų – 2001 m. Ji sukėlė daug diskusijų, kurios buvo ne tik teigiamos, bet ir tam tikru požiūriu kontraversiškos. Darbas buvo aptariamasis keliuose profesiniuose susitikimuose, keliose šalyse buvo organizuoti specialūs simpoziumai – Italijoje, be abejo Didžiojoje Britanijoje, 2007 m. – Vokietijoje, jis buvo apžvelgtas daugelyje specializuotų žurnalų, taip pat gavo keletą apdovanojimų ir buvo pripažintas svarbiausiu kriminologiniu veikalu, išleistu per pastaruosius 5 metus. Knyga buvo išversta į mažiausiai keturias kalbas (italų, ispanų, portugalų ir netgi kinų), 2008 m. birželio mėn. pasirodė vokiškas jos vertimas. Galiausiai teigti, jog *D. Garlando* knyga yra pagrindinis mano pateiktų refleksijų šaltinis.

Ši studija iš dalies taip pat nagrinėja „populizmo“ sąvoką. Tai yra daroma dviem būdais:

Pirma, *D. Garlandas* įtraukia šią sąvoką tarp kitų 12 indikatorių, kurie atskiria baudžiamąją kontrolės sistemą nuo jos pirmtakės, analizuotos pirmoje jo vadinamos kriminologinio tyrimo „trilogijos“ dalyje.⁵ Kartu su kitais indikatoriais populizmas prisideda prie „dramatiškų pokyčių, kurie atsirado mūsų socialinėje reakcijoje į nusikaltimus per paskutinius trisdešimt metų“.⁶ Pacituosiu daugiau esminių teiginių iš išsamios *D. Garlando* analizės apie baudžiamosios politikos kryptį nagrinėjamu laikotarpiu. Koks buvo šių pokyčių atskaitos taškas ir jų raidos galutinis tikslas? Pirmiausia, *D. Garlandas* nepalieka abejonių dėl pokyčių krypties. „Bet – *D. Garlando* teigimu, – pats ryškiausias faktas kalbant apie šias nusikaltimų kontrolės strategijas (t. y. „įstatymo ir tvarkos“ politiką – aut. pastaba) yra tai, kad jos visos nustebintų (ir galbūt netgi šokiruotų) istorinį stebėtoją, matantį šį lauką netolimos praeities perspektyvoje. <...> Prieš trisdešimt metų visi šie reiškiniai būtų atrode neįmanomi netgi geriausiai informuotam ir šiuolaikiškiausiam stebėtojui“. Toliau, patikslindamas savo analizės geografines ir empirines ribas, *D. Garlandas* tęsia: „istorinė Amerikos ir Britanijos nusikaltimų kontrolės trajektorija per paskutinius tris dešimtmečius buvo praktiškai priešinga tai, kurios buvo laukiama 1970-aisiais.“⁷

Dar kartą *D. Garlandas* akcentuoja galimą lūžį, kurį sukelia nauja baudžiamoji sistema. „Jie (t. y. dabartiniai pokyčiai – aut. pastaba) parodo didelį netolydumą. <...> Modernizavimo procesai, kurie iki šiol atrode tokie nusistovėję šioje srityje, nepaisant visų ilgalaikių tendencijų link „racionalizavimo“ ir „civilizavimo“, dabar, regis, patiria atvirkštinius procesus“. Ir tam, kad skaitytojas pajustų dramatišką baudžiamosios politikos pokyčių prigimtį ir jų ilgalaikiškumą taip, kaip tai regi autorius, jis patikslina, kad „paskutiniai trys dešimtmečiai demonstravo spartėjantį judėjimą tolyn nuo prielaidų, kurios formavo nusikaltimų kontrolę ir kriminalinę justiciją beveik visą dvidešimtąjį amžių“.⁸

D. Garlando analizė įgauna savo gilumą, kontūrus ir savitumą, kai yra lyginama su tokia pat detalio studija, kurią jis skyrė gerovės valstybės sistemos

⁵ *Garland D.* The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society. Oxford: Oxford University Press, 2001, p. X. Pirmoji trilogijos knyga buvo išleista 1985 m. ir analizavo baudžiamosios sistemos transformaciją iš klasikinės XIX a. versijos į „gerovės“ versiją XX a. (*Garland D.* Punishment and Welfare. A history of penal strategies. Aldershot: Gower, 1985). Knyga pavadinta „Bausmė ir gerovė“. Studija, kuria aš remiuosi, yra trečiasis trilogijos komponentas ir jis gali būti tam tikru mastu vertinamas kaip judėjimas atgal į klasikinę baudžiamąją sistemą.

⁶ Ten pat, p. VII.

⁷ Ten pat, p. 1.

⁸ Ten pat, p. 3.

„baudžiamosioms strategijoms“. Idėja, aplink kurią *D. Garlandas* plėtoja „Kontrolės kultūros“ koncepciją, atskleidžia pakankamai vientisą principų, institucijų ir struktūrų organizaciją, kuri sudarė jo vadinamą „baudžiamumo gerovės struktūrą“. Remdamasis klasikiniiais teisėtumo principais, įtvirtintais XIX a., *D. Garlandas* apibrėžia baudžiamosios gerovės strategijas šiuo būdu: „*Tai buvo nesena modernistinė superstruktūra, sukurta dvidešimtam amžiuje ir pasižyminti išskirtiniais korekciniais motyvais (reabilitacija, individualizuotas darbas, neterminuotos bausmės, kriminologiniai tyrimai) bei specialistų rengimu, kurie juos palaikė (lygtinis nuteisimas, lygtinis paleidimas, nepilnamečių teismai, darbo su nuteistaisiais programos ir t. t.). <...> Iki 1970-ųjų pagrindiniai šios baudžiamosios gerovės sistemos kontūrai buvo gerai įsitvirtinę, ir tuo laikotarpiu prasidėjo progresyvi pokyčių dinamika, judanti išskirtinai korekcionalistinės politikos linkme*“.⁹ Taigi tiek būtų apie pirmąjį populizmo koncepcijos aspektą.

Antrasis „populizmo“ aspektas susijęs su baudžiamosios politikos veikėjais ir atstovais, turintis menkinančią prasmę ir konotaciją. Iš tiesų žmonės, kurie vartoja šios sąvokos būdvardinę formą, naudoja ją kaip užgaulų arba „puolimui“ skirtą žodį, priklausantį „įžeidžiančios retorikos“ lingvistinei kategorijai. Dažniausiai ją vartoja politikai savo polemikoje ir ginčuose – kaip priemonę kritikuoti ir atmesti politinio oponento siūlomus projektus. Politinėje arenoje, ypač per rinkimų kampanijas, politinės partijos pasiūlymams dažniausiai priešinamasi, jie kritikuojami ir varžovų bei konkurentų vadinami „populistiniais“.

Kaltinimai ir priekaištai dėl populizmo, viena vertus, paprastai grindžiami lingvistine kritika, ir, kita vertus, dviem specifiniais esminiais argumentais. Dažniausiai, kritikuodami savo oponentų politinius siūlymus, politikai remiasi argumentais, susijusiais su biudžetu ir finansais. Populizmo kritika daugiausia slypi kaltinimuose dėl pateikiamų nerealių, jei ne utopinių, pasiūlymų ir programų.

Antras svarbus argumentas, priekaištaujant kam nors dėl populizmo, artimesnis kriminologijos sričiai. Jis taip pat susijęs su anksčiau minėtais finansiniais aspektais, bet slypi žymiai giliau. Populistai taipogi kaltinami dėl tikrovės iškreipimo ir nesuvokimo apskritai, ne tik jos finansinės pusės; galiausiai jie kritikuojami dėl priežastingumo ir jo dėsnių (taisyklių) nepaisymo ir iškraipymo. Šis conceptualus populizmo komponentas nukreipia dėmesį nuo politikos į kitą socialinį lauką. Jis yra nukreiptas į ekspertizių ir ekspertų autoritetą, kurie tvirtina, turintys išskirtinę

⁹ Ten pat, p. 27.

prieigą prie tikrovės ir jos pokyčių. Kriminologijos srityje plačiai formuojasi nuomonė ir įsitikinimas, kad šios srities ekspertams buvo sėkmingai prieštaraujama, jie buvo kritikuojami, nežiūrint, ar tai buvo praktikai, ar visokiausi įvairių sričių profesionalūs mokslo ekspertai. Šią tendenciją baudžiamosios politikos srityje pastebėjo *D. Garlandas*, aprašęs tai straipsnyje, pasirodžiusiame dar anksčiau už jo knygą (2000).¹⁰ Šis straipsnis, šiek tiek pataisytas, yra įtrauktas į jo monografiją.

Norėčiau dar kartą pristatyti *D. Garlando* pastebėjimą šiuo klausimu, kurį jis laiko viena iš trijų svarbiausių baudžiamojo posūkio charakteristikų: „*Politikos priemonės konstruojamos tokiu būdu, kad viešoji nuomonė yra privilegijuojama kriminalinės justicijos ekspertų ir profesinio elito atžvilgiu. Profesionalų grupės, kurios visai neseniai sudarė politines strategijas kuriančias bendruomenes, dabar vis dažniau paliekamos be šių teisių. Politiką formuoja ne tyrėjai ir valstybės tarnautojai, o politinių veiksmų komitetai ir patarėjai. Politinės iniciatyvos skelbiamos politinėje aplinkoje: partijos suvažiavimuose, konferencijose, interviu televizijų laidų metu. Jos yra išreiškiamos skambiomis frazėmis: „Kalėjimai veikia“, „Trys kartai – ir tu iškrenti“, „Tiesa slypi bausmėje“, „Jokių patogių kalėjimų“, „Griežti nusikaltimams, griežti jų priežastims.“¹¹*

Man atrodo, svarbu pabrėžti, kad populizmo sąvokai reikia papildomo paaiškinimo ir išryškavimo. *D. Garlandas* susilaiko nuo lengvo, „paklusnaus“, ar net oportunistinio populizmo ir jo strategijų pasmerkimo. Užuot kritikavęs ir smerkęs populizmą už ankstyvą peršokimą prie skubotų išvadų, jis aprašo ir analizuoja šias strategijas kaip būdingus modernių visuomenių politinius aspektus. Dabartinės populistų reakcijos į baudžiamosios politikos sritį turėtų būti pripažintos ir analizuojamos kaip demokratinė išraiška ir balsas prieš ekspertų ir kito elito statusą. Tokiu būdu ekspertinis „žinojimas“ atmetamas ir pakeičiamas „paprasto žmogaus“ kasdienio gyvenimo „žinojimu“.

Aišku, tai skamba „iracionaliai“ mums, kriminologams, kurie yra „ekspertai“, ir vienas kurių dar praeitame dešimtmetyje iškėlė klausimą „Kodėl mes ignoruojami“?¹² Nors pats *D. Garlandas* tiksliai neatsako į šį klausimą, jo studija nurodo į tam tikrą „racionalumą“, kuris nėra kriminologinis, bet jį generuoja specifiniai modernių visuo-

¹⁰ *Garland D.* The Culture of High Crime Societies. Some Preconditions of Recent ‘Law and Order’ Policies // *British Journal of Criminology*, 2000, Vol. 40, p. 347–375.

¹¹ Ten pat, p. 350 ir toliau.

¹² *Pillsbury S.* Why Are We Ignored? The Peculiar Place of Experts in the Current Debate About Crime and Justice // *Criminal Law Bulletin* (July/August 1995). *Garlando* citata: *Garland D.* The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society. Oxford: Oxford University Press, 2001, p. 294.

menių struktūriniai ir kultūriniai pokyčiai bei savybės ir jis yra su jomis suderinamas.

Šie struktūriniai pokyčiai dabar negali būti detalai apibrėžti. Pagrindiniai jų aspektai susiję su ekonominių procesų ir strategijų pertvarkymu. Pakanka atkreipti dėmesį į plačią visuomenės ir jos skirtingų sričių „ekonomizaciją“. Pats *D. Garlandas* pasiskolina knygos pavadinimą iš politikos mokslininko *Andrew Gamble* (1994), kuris atliko tyrimą apie *M. Thatcher* valdymo (1979–1990) įtaką Anglijos visuomenei. Knygos pavadinimas buvo toks: „Laisva ekonomika ir stipri valstybė“. *D. Garlando* šios transformacijos versija skamba taip: „*Pokario socialinės demokratijos šūkiams buvo ekonominė kontrolė ir socialinė laisvė, o naujoji 1980-ųjų politika pateikė pakankamai skirtingus rėmus, skelbiančius ekonominę laisvę ir socialinę kontrolę*“.¹³

D. Garlandas, būdamas apsaugotas nuo bet kokių įtarinėjimų politiniu marksizmu, ryžtasi pasitelkti ilgesnę *K. Markso* ir *F. Engelso* Komunistų partijos Manifesto ištrauką tam, kad suvoktų „*kapitalistinės modernybės*“ mechanizmus, „<...> kurie išliko nepakitę iki šių dienų“.¹⁴

Kai kuriems skaitytojams mano argumentacijos pagrindas gali pasirodyti pernelyg ribotas ir siauras, kad būtų galima pagrįsti tokias plačias išvadas. Todėl prieš baigdamas šią temą, norėčiau paminėti dar keletą autorių ir literatūrą, analizuojančią „populizmo“ sampratą. Praėjus ketveriems metams po *D. Garlando* knygos pasirodymo, išėjo *J. Pratto* ir kitų straipsnių rinkinys, pavadintas „Naujasis poreikis bausti“ (angl. – *punitiveness*).¹⁵ Jame sujungiami 20 autorių darbai, apie pustuzinis trijų žemynų valstybių, įskaitant kai kurias, kurios, manoma, sėkmingai atsispyrė baudžiamosios politikos pokyčiams. Ši ontologija galėtų būti tarsi vadovas renkant empirinę medžiagą bei pradedant konceptualines ir teorines diskusijas baudžiamosios posūkio klausimais.

Trečioji ir kartu naujausia publikacija, kuriai esu skolingas savo pranešimo pavadinimą, buvo išleista vieno iš jau minėtų autorių. *J. Pratts* išspausdino studiją „Baudžiamasis populizmas“, kuri yra tarsi turimų žinių šia tema santrauka.¹⁶ Ji parodo didžiulį diskusijos mastą bei kriminologijos būtinybę atsiriboti nuo

¹³ Ten pat, p. 100.

¹⁴ *Garland D.* The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society. Oxford: Oxford University Press, 2001, p. 79. Nuoroda į marksizmo įkūrėjų darbą gali suerzinti tuos kolegas iš buvusių socialistinių respublikų. Vieno iš jų pastaba, kad tų šalių gyventojai geriau nei bet kuris kitas išmano marksizmą ir komunizmą, buvo man tarsi susierzinimo ir *D. Garlando* interpretacijos atmetimo požymis.

¹⁵ *Pratt J., Brown D., Brown M., Hallsworth S., Morrison W.* (eds.) The New Punitiveness. Trends, theories, perspectives. Cullompton/Devon and Portland/Oregon: Willan Publishing, 2005.

¹⁶ *Pratt J.* Penal Populism. London und New York: Routledge, 2007.

moralinio pasipiktinimo ir normatyvinio atmetimo, kas yra įprasta ir šiek tiek neapgalvota reakcija į šį fenomeną.

Beliko paminėti paskutinįjį autorių, kuris pasitelkė populizmo sąvoką, norėdamas aprašyti baudžiamosios politikos tendencijas savo šalyje. Tai mūsų kolega iš Lenkijos *K. Krajewski*, kuris taip pat dalyvavo šioje konferencijoje, o 2007 m. lapkritį skaitė pranešimą apie lenkų populizmą baudžiamajoje politikoje. *K. Krajewski* pristatė ankstesnę „populistinių“ rėmų ir posūtkio analizę. Tačiau išspausdintas buvo tik senesnis tekstas, ir tik juo galiu remtis.¹⁷ Tikra ironija šaliai, išsilaisvinusiai iš kelis dešimtmečius trukusios komunistų priespaudos, po kelerių metų susidurti su visuomenės baudžiamuoju požiūriu ir pozicijomis. Priespaudą iš viršaus, regis pakeitė priespauda iš apačios. Tačiau antrasis požiūris atskleidžia šiek tiek kitokį situacijos vaizdą. Aš dar prie to sugrįšiu savo straipsnio pabaigoje.

BAUDŽIAMOJO POPULIZMO KRITERIJAI IR SFERA

Išnagrinėjęs populizmą kaip empirinę ir politinę baudžiamajo posūtkio sąvoką, keletą žodžių skirsiu kitiems modernios baudžiamosios politikos rodikliams ir simptomams. *D. Garlando* analizė iš viso remiasi 12 „pokyčių rodikliais“, populizmas yra vienas iš jų. Jis išrinko juos iš gausybės empirinės medžiagos, pradedant diskursyviu ir baigiant instituciniu lygmeniu. Išsamiausi ir įtikinamiausi rodikliai, turintys didelės lyginamosios vertės, atkreipia dėmesį į:

- „reabilitacijos idealo nuosmukį“;¹⁸
- „naujai vykstantį kalėjimų atradimą“;¹⁹
- „aukos sugrįžimą“;²⁰
- „teisę į žiaurumą“;²¹
- „kriminologinės minties transformaciją“.²²

¹⁷ *Krajewski K.* Punitivität in der polnischen Gesellschaft. In: Obergfell-Fuchs J., Brandenstein A. (Hrsg.). Nationale und internationale Entwicklungen in der Kriminologie. Festschrift für Helmut Kury zum 65. Geburtstag. Frankfurt a. M.: Verlag für Polizeiwissenschaft, 2006, p. 485–506.

¹⁸ *Garland D.* The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society. Oxford: Oxford University Press, 2001, p. 8.

¹⁹ Ten pat, p. 14.

²⁰ Ten pat, p. 11.

²¹ *Simon J.* ‘Entitlement to cruelty’: the end of welfare (neo-liberalism) and the punitive mentality in the United States. In: Stenson K., Sullivan R. R. Crime, Risk, and Justice. The politics of crime control in liberal democracies. Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2001, p. 125–143.

²² *Garland D.* The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society. Oxford: Oxford University Press, 2001, p. 15.

Siauros straipsnio ribos neleidžia plačiau apžvelgti jo naudojamų empirinių metodų ir rezultatų. Tačiau yra vienas rodiklis, kuris dėl savo lyginamosios vertės ir aktualumo nusipelno šiek tiek gilesnio paaiškinimo. Tai yra duomenys apie kalėjimus ir laisvės atėmimą, naudojamus kaip privilegijuotus įrankius nusikalčiams bausti ir kontroliuoti.

Palyginsiu duomenis²³ JAV su keletu Europos šalių.

Kalėjimų sprongimas Jungtinėse Valstijose

1 lentelėje pateikiami duomenys apie kalėjimų populiaciją pasirinktais metais nuo 1970 m.

1 lentelė. Kalėjimų populiacija JAV²⁴

Metai	Kaliniai	Kaliniai ir areštuotieji ²⁵	Kalinių lygis (100 000 gyventojų)	
1970	199 000	-	87	
1980	319 598	503 586	139	220
1990	743 382	1 148 702	297	459
2000	1 316 333	1 937 482	462	684
2006	1 492 973	2 258 983	498	751

Duomenys kalba patys už save, jiems nereikia papildomų komentarų. Šis didėjimas yra beprecedentis Amerikos istorijoje ir nesulyginamas su jokia kita pasaulio valstybe. Netgi Amerikos kriminologai nežino, kaip paaiškinti jų šalies pataisos sistemų raidą. *J. Irwinas* ir *J. Austinas*, puikūs kriminologijos ekspertai, vartojo metaforinį posakį „išsismaginimas“ siekdami aprašyti jų sumišimą dėl amerikiečių „masinio įkalinimo“.²⁶ „Išsismaginimas“ (angl. *binge*) Oksfordo žodyne aiškinamas kaip „besaikio valgymo ir gėrimo periodas“.

Dar keletas pastebėjimų:

1. JAV turi didžiausią kalinių rodiklį tarp visų šalių, kurių palyginamieji duomenys yra prieinami. Jos lenkia Rusiją ir kitas aukštu kalinių lygiu pasižyminčias valstybes.

²³ Kalėjimų duomenys yra naudojami kaip visuotinis šalies baudžiamosios politikos rodiklis. Europos Taryba naudoja juos reguliariai lyginamaisiais tikslais. Rodiklis apskaičiuojamas atsižvelgiant į kalinių skaičių 100 000 šalies gyventojų.

²⁴ Duomenys buvo surinkti iš JAV Teisingumo ministerijos ir Teisės statistikos skyriaus leidinių.

²⁵ (Regioninėse) „įkalinimo įstaigose“ (angl. *jails*) esantys asmenys, atliekantys laisvės atėmimo bausmę už smulkesnius teisės pažeidimus ir suimtieji.

²⁶ *Garland D.* (ed.) *Mass Imprisonment. Social Causes and Consequences.* London, Thousands Oaks, New Delhi: Sage Publications, 2001.

2. Sparčiai didėjantis kalinių skaičius – padidėjęs penkis-septynis kartus – prasidėjęs nuo 1970-ųjų vidurio Amerikoje, per pastaruosius tris dešimtmečius kelia dar didesnę rūpestį ir tampa mįslingu, jei šiuos duomenis palygintume su ankstesniaisiais metais. Per ankstesnius penkis dešimtmečius, maždaug nuo 1925-ųjų iki aštuntojo dešimtmečio vidurio, JAV kalinių lygis išlaikė beveik pastovų rodiklį, svyruodamas apie 100.

3. Šalia viso to, kalėjimų populiacijos didėjimas vyko nepriklausomai nuo pačių nusikaltimų mažėjimo. 1997 rugsėjo 28 d., „New York Times“ pasirodė straipsnis pavadinimu „Nusikaltimų mažėja, kalėjimai pilnėja“.

Apibendrinant šiuos dramatiškus pokyčius dėl kalėjimų naudojimo kaip esą tinkamos priemonės reaguoti į nusikaltimą, galima teigti, kad Amerika yra ta šalis, kurioje ši institucija, perfrazuojant garsųjį *M. Foucault* pavadinimą „Disciplinuoti ir bausti“, įgavo galios ir patyrė tikrą kalėjimo „atgimimą“.

Europa seka Amerikos pėdomis?

D. Garlando analizė iš esmės grindžiama jo gimtojoje šalyje Anglijoje ir jo dabartinėje svečioje šalyje JAV vykstančiais pokyčiais. Tačiau jo analizės teorinis pagrindas – panašios tendencijos ir kitose šalyse, veikiamos tų pačių varomųjų jėgų, kurias jis laiko pokyčių priežastimi. Po *D. Garlando* studijos pasirodymo prasidėjo gyva, kartais netgi aštri diskusija dėl baudžiamojo posūkio „transatlantinio persikėlimo“ į Europos žemyną. Pasak anglų kriminologo *D. Downeso*, gerai žinoma klišė, kad „*tai, kas vakar nutiko Kalifornijoje, šiandien vyksta visoje Amerikoje ir rytoj įvyks Europoje, negali būti lengvai atmesta*“.²⁷

2 lentelėje pateikti duomenys, atspindintys šį ginčą, jie gali tam tikru mastu pasitarnauti jo empiriniam sprendimui. Joje parodyti kalėjimų rodikliai keliolikoje Europos valstybių dviem skirtingais periodais, pradedant 1990-ųjų pradžia, juos skiria dešimtmetis. Kas iškart tampa akivaizdu – tai Amerikai identiška baudžiamosios politikos tendencija. Pateiksiu keletą aspektų, detaliau paaiškinančių šią mintį:

Nė vienoje iš apžvelgiamų šalių kalinių populiacijos skaičius per nagrinėjamą dešimtmetį nemažėjo, tačiau jų didėjimo mastai nėra tokie kaip Amerikos rodikliai.

1992-aisiais kalinių lygis visose valstybėse buvo mažesnis nei 100, o po dvylikos ir daugiau metų matome, kad daugiau kaip 50 proc. jų peržengė šią ribą.

²⁷ Ten pat, p. 66.

2 lentelė. Kalinių skaičius Europoje 100 000 gyventojų²⁸

Valstybė	1992	2004/05/06 ²⁹	Pokytis (%)
Olandija	49	127 (05)	159,2
Norvegija	58	68 (04)	17,2
Airija	61	85 (04)	36,9
Graikija	61	90 (05)	47,5
Suomija	65	75 (06)	15,3
Vokietija	71	93 (06)	36,6
Italija	81	98 (04)	20,9
Prancūzija	84	88 (05)	4,8
Austrija	87	108 (05)	24,1
Anglija ir Velsas	88	145 (06)	64,7
Liuksemburgas	89	145 (05)	62,9
Ispanija	90	143 (06)	55,5
Portugalija	93	123 (06)	37,6

Nuostabą kelia tos šalys, kurios tradiciškai buvo laikomos avangardinėmis ir valstybėmis pradininkėmis liberaliosios baudžiamosios politikos kontekste, ar netgi beveik naikinančiomis baudžiamąją teisę. Įspūdingiausiai atrodo situacijos apsiver-timas Nyderlanduose. Ši šalis iš tikrųjų buvo žinoma dėl savo pažangios pozicijos, susilaikant nuo griežto teisingumo ir kalėjimų režimo. Kalinių rodiklis šioje šalyje per 12 metų padidėjo trigubai. Nors ir ne tokio masto, bet panaši situacija pastebima ir Skandinavijos šalyse, įskaitant Suomiją, kuri ne tik buvo laikoma išimtimi, bet ir stipriu bei pagrįstu įrodymu prieš baudžiamąsias represines tendencijas.

Reikėtų nepamiršti ir tų šalių, kurios patyrė staigius ir dramatiškus pokyčius pastaruosiu metu, įskaitant ir Lietuvą. Kai kurios kitos kaimyninės šalys, patyrusios analogiškus pokyčius, gali būti priskirtos prie grupės vadinamųjų „pereinamojo laikotarpio“ valstybių. Jos susidūrė su aplinkybėmis ir problemomis, kurios nesulyginamos su Vakarų Europos šalių padėtimi. Jų politinė ir ekonominė situacija pakankamai nepastovi ir kinta tiek bendraja prasme, tiek specifinėse srityse. Tai atsispindi ir šių šalių kalėjimų statistikoje. Pavyzdžiui, Lietuvoje kalinių lygis padidėjo nuo 250 kalinių 1992 m. iki 383 – 1998 m., ir nuo to laiko sumažėjo iki 234 – 2004 m., po kurių vyko lėtas didėjimas iki 239 – 2007 m. Atitinkami Lenkijos duomenys rodo šiek tiek kitokias tendencijas: nuo 1992 m. (153) iki 1998 m. (148) įkalintųjų lygis

²⁸ Šaltinis: *Walsmley R.* World Prison Population List. International Centre of Prison Studies. Kings' s College London (www.prisonstudies.org).

²⁹ Skliausteliuose nurodyti paskutinės statistikos rinkimo metai.

išliko pakankamai stabilus, tačiau po šio laikotarpio vyko intensyvus didėjimas iki 231 – 2008 m., kuris sudarė 56 proc. pokytį. Siekiant geriau suprasti šių skirtumų tarp dviejų kaimyninių šalių mechanizmus ir priežastis, reikėtų įsigilinti į jų baudžiamąją sistemą ir jos institucinius ypatumus bei taisykles, tačiau tai nėra šio straipsnio tikslas.

Pabaigai, kalbant apie šį preliminarų ir eksperimentinį JAV ir Europos baudžiamosios politikos palyginimą, reikėtų paminėti keletą aspektų. Remiantis įkalintųjų lygio statistika, mažiausiai, ką galima teigti, yra tai, jog Europos rodikliai neparodo priešingų tendencijų negu JAV. Atvirkščiai, Europos kriminalinės politikos raida yra analogiška JAV, nors ir gerokai žemesniu lygmeniu. Tačiau, jeigu išplėstume palyginimą ir įtrauktume kitus baudžiamosios politikos indikatorius, pavyzdžiui, tuos, kurie minimi *D. Garlando* studijoje, drįsčiau teigti, kad išryškėtų žymiai glaudesnis ryšys tarp Amerikos ir Europos situacijos šioje srityje. Taip pat paminėtina, kad nykimas rehabilitacijos idėjos, kuriai *D. Garlandas* skyrė beveik visą savo 8-ą knygą, būdingas daugeliui Europos šalių, neabejotinai ir mano gimtajai Vokietijai. Tačiau šioms pastaboms pagrįsti būtini tolesni tyrimai.

BAUDŽIAMOJO POPULIZMO TYRIMAI IR „BAUDŽIAMASIS POSŪKIS“

Dėl savo daugiadimensinio pobūdžio baudžiamasis populizmas turi būti tyrinėjamas keliuose skirtinguose lygiuose. Socialiniai mokslai pateikia platų spektrą metodų, tinkančių būti naudojamais, siekiant parodyti baudžiamumo kaip mokslinio objekto empirinį ir teorinį reikšmingumą:

1. Pakankamas dėmesys turėtų būti skiriamas teisinių ir kitų dokumentų, įskaitant įvairius oficialius ir istorinius archyvus, turinio analizės tyrimams. Tyrimas turėtų apimti įstatymų leidybos parlamente, taip pat ir atitinkamų politinių partijų ir kitų politinės arenos bei pilietinės visuomenės veikėjų programų ir planų analizę. Užsienio šalių patirtis byloja, kad žiniasklaida atlieka ypatingą vaidmenį nusikaltimų ir baudžiamosios politikos srityje. Taigi svarbu ją įtraukti į visus tokio turinio analizės tyrimus.

2. Antroji tyrimo dalis turėtų susidaryti iš kokybinių ir kiekybinių įvairiausio pobūdžio kriminalinės statistikos tyrimų, kuri gaunama iš policijos, įvairaus lygmens baudžiamosios justicijos įstaigų bei įkalinimo institucijų.

3. Kad galėtume pakartoti tyrimą, *D. Garlandas* pataria žengti anapus baudžiamosios ir politinės sistemų institucinių ribų. Jo studija remiasi pakankamai plačia „baudžiamųjų strategijų“ koncepcija, kurią jis kildina iš *M. Foucault* ir *P. Bourdieu* „lauko“ sąvokos. Ją sudaro diskursyvūs bei instituciniai aspektai ir įrodymai. Ji taip

pat peržengia valstybės bei politinės sistemos ribas ir apima „pilietinės visuomenės“ procesus ir veiklas. Tai savo ruožtu reikalauja taikyti apklausos technikas imant interviu, atrinkus reprezentatyvias populiacijos imtis arba jų dalis. Tai yra vienas būdų išsiaiškinti, koks yra visuomenės požiūris ir nuomonė apie baudžiamosios politikos problemas. Šia tema yra nemažai tyrimų ir literatūros, į kurią vertėtų atsižvelgti.³⁰ Šio tyrimo teorinis ir teminis pagrindas susijęs su „nusikaltimų baimės“ sritimi kriminologijoje. Su tokio pobūdžio tyrimais sietinos viktimizacijos studijos. Šioje srityje jau egzistuoja tam tikri įtvirtinti standartiniai indikatoriai.

4. Mūsų pačių atlikto tyrimo pagrindu pateiktas pasiūlymas Vokietijos Tyrimų tarybai apima keletą baudžiamumo Vokietijoje egzistavimo, plitimo ir priežastingumo aprašomosios ir teorinės analizės metodų. Be reprezentatyvios suaugusiųjų apklausos apie jų baudžiamąjį požiūrį, planuojama išsami antrinių duomenų analizė apie kriminalinės justicijos sistemą ir keletas fokusuotų interviu su konkrečiais šios srities atstovais, ypač iš paramą aukoms teikiančių institucijų, kurios turi svarų žodį šioje sferoje.

5. Kaip vieną puikių šios srities tyrimo pavyzdžių norėčiau paminėti *K. Beckett* darbą „Priverčiant nusikaltimus sumokėti“,³¹ kuriame pateikta nusikaltimų ir nesaugumo instrumentalizavimo populizmo politinei kampanijai analizė. Remdamasi surinktais longitudinių tyrimų duomenimis apie statistinių nusikaltimų „objektyvių“ veiksmų ir narkotikų vartojimo raidą bei subjektyvesniais duomenimis apie žiniasklaidos politinių veikėjų elgseną, *K. Beckett* gali pateikti įrodymų, prieštaraujančių daugeliui šios srities klišių. Nei realūs nusikaltimai ar narkotikų vartojimas, nei žiniasklaida neskatina ir nepalaiko baudžiamosios politikos, svarbiausią vaidmenį šiuo atveju atlieka politinių veikėjų ir partijų elgesys bei interesai. Jos studija kritiškai įvertina tai, ką ji įvardijo kaip „veikiančiosios demokratijos hipotezę“, kuri palaiko visiškai priešingą įvykių ir mechanizmų tvarką bei nuoseklumą, negu kad ji atskleidė savo tyrime. Mūsų visuomenė šio tyrimo pakartojimas būtinai turėtų būti įtrauktas į kriminologijos mokslo darbotvarkę.

³⁰ *Roberts J. V., Hough M.* Changing Attitudes to Punishment. Public opinion, crime and justice. Cullompton: Willan Publishing, 2002.

³¹ *Beckett K.* Making Crime Pay. Law and Order in Contemporary American Politics. New York: Oxford University Press, 1997.

IŠVADOS

Norėčiau pateikti keletą išvadų dėl būtinybės atlikti tolesnius tyrimus, paremtus tvirtu teoriniu pagrindu. Pirmas žingsnis šia kryptimi būtų pripažinti, kad poreikio bausti (angl. *punitivism*) studija turi istorinę ir diachronišką dimensijas. Todėl būtina susitelkti prie tų rodiklių ir reiškinių, kurie galėtų būti tiriami skirtingais istoriniais momentais ir periodais. Vadinamieji longitiudiniai tyrimų metodai teoriškai yra būtini.

Vilniuje vykusios konferencijos ir diskusijų metu pastebėjau tam tikras abejones ir labai mažai dėmesio tiems samprotavimams, kuriuos stengiausi išsakyti. Mano argumento esmė buvo bandymas apkaltinti modernių visuomenių ekonomines ir politines struktūras už pasirinktą kovos su nusikaltimais būdą ir grįžti prie priemonių ir būdų, kurie jau buvo laikyti mūsų praeitimi. Logika, kuria vadovaujamasi šiame tyrimo lauke, yra logika, pasiskolinta arba perkelta iš ekonomikos srities į baudžiamosios politikos sritį. Tokiu būdu griežtas baudžiamasis teisingumas yra kaina, kurią neoliberalios visuomenės turi mokėti už tai, ką baudžiamojo teisingumo šalininkai ir propaguotojai vadina modernizacijos procesu. Mano manymu, pereinamojo laikotarpio visuomenės susiduria su gana paradoksalia situacija. Jos, be abejo, siekia ekonominės ir politinės modernizacijos, tačiau turi prisiišti ir išlaidas, apie kurias niekas nekalbėjo, bet kurios yra su ja susijusios. Kadangi jos yra Vakarų visuomenės, todėl turi gyventi su griežta ir baudžiančia valdžia, nori jos to ar ne.

LITERATŪRA

1. *Beckett K.* Making Crime Pay. Law and Order in Contemporary American Politics. New York: Oxford University Press, 1997.
2. *Bonger W. A.* Criminalité et conditions économiques. Amsterdam; engl. Übersetzung: Criminality and Economic Conditions, New York (1905/1916, Neudruck 1967).
3. *Christie N.* Crime Control as Industry. Towards Gulags, Western Style. Third, heavily revised edition with two new chapters. London and New York: Routledge 2000 (1st ed. 1993).
4. *Downes D.* The macho penal economy. Mass incarceration in the United states – a European perspective // Punishment and Society, 2001, Vo. 3/1, p. 61–80.
5. *Gamble A.* The Free Economy and the Strong State. The Politics of Thatcherism. Houndmills. 2nd enl. And actualized edition Basingstoke: Palgrave, 1994 (1st edition 1988).
6. *Garland D.* (ed.) Mass Imprisonment. Social Causes and Consequences. London, Thousands Oaks, New Delhi: Sage Publications, 2001.
7. *Garland D.* Punishment and Modern Society. A Study in Social Theory. Oxford: Oxford University Press, 1990.

8. *Garland D.* Punishment and Welfare. A history of penal strategies. Aldershot: Gower, 1985.
9. *Garland D.* The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society. Oxford: Oxford University Press, 2001.
10. *Garland D.* The Culture of High Crime Societies. Some Preconditions of Recent 'Law and Order' Policies // *British Journal of Criminology*, 2000, Vol. 40, p. 347–375.
11. *Irwin J., Austin J.* It's About Time. America's Imprisonment Binge. Belmont. Cal.: Wadsworth Publishing, 3. Aufl., 2000 (zuerst 1994).
12. *Krajewski K.* Punitivität in der polnischen Gesellschaft. In: Obergfell-Fuchs J., Brandenstein A. (Hrsg.). Nationale und internationale Entwicklungen in der Kriminologie. Festschrift für Helmut Kury zum 65. Geburtstag. Frankfurt a. M.: Verlag für Polizeiwissenschaft, 2006, p. 485–506.
13. *Lindesmith A., Levin Y.* The Lombrosian Myth in Criminology // *American Journal of Sociology*, 1937, Vol. 42, p. 653–71.
14. *Pratt J., Brown D., Brown M., Hallsworth S., Morrison W.* (eds.) The New Punitiveness. Trends, theories, perspectives. Cullompton/Devon and Portland/Oregon: Willan Publishing, 2005
15. *Pratt J.* Penal Populism. London und New York: Routledge, 2007.
16. *Reiner R.* Political Economy, Crime and Criminal Justice. In: M. Maguire, R. Morgan and R. Reiner (Hrsg.). The Oxford Handbook of Criminology. 4th edition. Oxford University Press, 2007, p. 341–382.
17. *Roberts J. V., Hough M.* Changing Attitudes to Punishment. Public opinion, crime and justice. Cullompton: Willan Publishing, 2002.
18. *Simon J.* 'Entitlement to cruelty': the end of welfare (neo-liberalism) and the punitive mentality in the United States. In: Stenson K., Sullivan R. R. Crime, Risk, and Justice. The politics of crime control in liberal democracies. Cullompton, Devon: Willan Publishing, 2001, p. 125–143.
19. *Walsmley R.* World Prison Population List. International Centre of Prison Studies. Kings' College London (www.prisonstudies.org).

Prof. dr. rer. pol. Fritz SACK
Hamburg University

PENAL POPULISM IN MODERN SOCIETIES

Summary

The general intention of the author is to widen and enhance the scope of criminology beyond its traditional borders and to encourage a kind of “transgressive criminology”. Although the discipline boasts itself of its interdisciplinarity, criminology could profit by a little more courage in borrowing from still other disciplines and perspectives than what is the usual practice in field of criminology. The pattern of interdisciplinarity which is since long observed in criminology is restricted to those disciplines whose unit of analysis consists of the individual person, excluding more or less any reference to collective and social entities.

In the article *F. Sack* concentrates on reactions to crime by the society and the state. This is the central question which has brought about a kind of paradigmatic shift in criminology in the beginning of the sixties and which is closely connected with a new generation of essentially sociological scholars who were working in the field of crime and social control. *H. S. Becker, E. Lemert, D. Matza* are the most prominent scholars who have insisted on the importance for criminology of questions of the defining aspects of crime and its “constitution” and “construction”. “Crime” is not just a given “natural” or ontological event, but it has to be defined, “labelled” by persons and institutions that are entitled and “licensed” to do so. The so-called constructionist orientation and perspective in the field of crime analysis and deviance in general has become more or less the dominant position in criminology. The process of criminalization on its different levels has opened up a whole new field and type of criminological studies and has stimulated a host of historical research about the role and functioning of the penal law with respect to social stability and change.

F. Sack begins with some comments on the chosen topic, especially on the concept of “populism” in relation to the area of crime and criminal politics that builds the substantial, political, institutional, disciplinary and scientific frame of this conference. In the second paragraph he turns to the question of which specific criteria are used to indicate populist measures and methods in the area of crime control and crime fighting. Finally he deals with methodological and empirical questions about criminological research in the field of criminal politics. Many arguments of the author refer to one of the most prominent studies on punishment and penal policy – *D. Garland's* book “The Culture of Control”.

Straipsnis redakcijai įteiktas 2009 m. lapkričio 11 d.